

genija

Legende o slovenskih krajih

Legende o slovenskih krajih

Založba Genija
Za založbo: Blanka Jarni
Korigirala: Eva Vivola
Oprema: Dubravko Gecan
Ljubljana, 2018

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=293762048
ISBN 978-961-280-387-2 (epub)
ISBN 978-961-280-388-9 (pdf)
ISBN 978-961-280-389-6 (mobi)

Legende o slovenskih krajih

Vsebina:

Mirna gora.....	6
Čatež.....	8
Metlika	10
Črnomelj.....	12
Stična.....	14
Ribnica na Dolenjskem.....	16
Suhor	18
Gospodična	20
Podzemelj	23
Turjak.....	25
Višnja Gora.....	27
Cerkniško jezero.....	29
Crngrob.....	33
Smlednik.....	35
Čubnik	37
Tržič.....	39
Blejsko jezero	41
Babji zob	43
Hudičev boršt.....	45
Bohinjsko jezero	47
Škofja Loka	50
Šmarna gora	52
Ljubljana	55
Mengeš.....	58
Kamnik	61
Kras	64
Tomaj.....	66

Vilenica	69
Vragov jez ali Pekel.....	73
Igla	75
Slovenske Konjice	78
Solčava	82
Logarska dolina.....	84
Dobrna.....	86
Brestanica	88
Radenci	90
Lendava.....	92
Črni kal	95
Mojstrana.....	97
Blejski otok	100
Gornji Grad.....	102
Kamniško sedlo	104
Borovnica.....	107
Podzemska jama – Lintvern.....	109
Zadlaščica – Dantejeva jama.....	111
Trenta	113

Mirna gora

Belokranjski zmaj

V hribih med Črnomljem in Semičem je v skalnati votlini pred davnimi časi prebival zmaj.

Bil je zelo hudoben; ko je na poljih belokranjske kotline zorelo žito ali, ko je dozorevalo grozdje na trtah, je hudobec začel bruhati hudourne oblake, ki so se iz njegove votline valili nad Belo Krajino. Nebo je postalo črno kot bi ga s sajami namazal.

Nato je zarjovel. Iz žrela so mu švigali plameni in na polja in vinograd se je vsula debela toča.

Belokranjci so bili obupani. Ko bi le zalotili zmaja izven votline, da bi ga lahko pokončali, saj v votlino se ni nihče upal.

Ko so premišljevali, kako bi se hudobneža znebili, se je neki dedek spomnil: »Zazidajmo zmajevo votlino! Tako ne bo mogel več ven!« je svetoval. Res so tako storili. Zazidali so vhod votline.

Zmaj ni mogel iz votline, zato tudi ni mogel več delati škode; polja in trta so bila varna pred njegovimi hudournimi oblaki.

Na gori, kjer je pogosto razgrajal, je postalo popolnoma mirno. Zato so Belokranjci tej gori dali ime Mirna gora.

Čatež

Čuden možic

V davnih časih se je v litijske gozdove priselil čuden možic. Ni bil tako majhen, kot so bili škrati, bil pa je pol človek, pol kozel, srednje postave in starikavega obraza. Imel je roge, dolga ušesa in brado. Ljudje so mu rekli čateš – hudič.

Včasih so ga videli, kako se je sončil na visokih pečinah, a ponavadi se je pred ljudmi skrival. Svojo postavo

je lahko spreminjal: v travi je bil tako velik kot travnata bilka, v gozdu pa tak kot smreka.

Popotnikom je rad nagajal in jih strašil; oponašal je znane glasove in jim tako zmešal pot. Včasih je kakšnega popotnika tudi zvabil v svojo votlino; tam pa ga je toliko časa ščegetal, da je nesrečnež umrl.

Čateš je imel rad pridne in delovne gozdarje. Če so bili žejni, jim je prinašal mrzlo čisto vodo, saj je vedel, kje so najboljši izviri dobre vode. Tudi pastirjem, ki ga niso dražili, ni nagajal; prinašal jim je jagode in maline in jim kazal, kje rastejo najlepše gobe. Včasih pa je bil tako razpoložen, da je kakšno zapel.

Če pa ga je kdo razdražil ali se mu posmehoval, pa je začel kotaliti velike skale, da so padale na domačije pod goro.

Zaradi prijateljevanja z njim, so kraj ob Savi imenovali – Čatež.

Metlika

Trdosrčna graščakinja

V starih časih je bila na kraju, kjer je zdaj mesto, majhna vas. Zaradi pogostih turških napadov, je graščak vaščanom ukazal zgraditi obrambo – grad Pungert.

Ubogim kmetom so Turki še naprej požigali in ropali domove, grad pa je bil dobro utrjen, pa še grajski hlapci so noč in dan stražili na grajskem stolpu.

V gradu Pungertu je živila graščakinja, ki je bila trdega srca; od kmetov je zahtevala skoraj ves pridelek in živino in kdor se je upiral, je žalostno končal v ječi na dnu grajskega stopa, saj so običajno nanj pozabili; nesrečnik je umrl od žeje in lakote. Graščakinja je imela še eno grdo lastnost: zelo grdo je preklinjala in kogar je ona preklela, je takoj okamnel.

Neko noč sta dva stražarja v grajskem stolpu zaspala in Turki so preplezali grajsko obzidje ter vdrli v grad. Ko je graščakinja spoznala, da so Turki brez obrambe zavzeli njen grad, je v silni jezi zavpila: »Prekleta bodita, stražarja zaspanca! Da bi se takoj spremenila v krokarja!«

Komaj je zaklela, že se je zgodilo: stražarja sta se spremenila v črna krokarja in krakajoč zletela na streho grajskega stolpa.

Turki so grad zažgali in hudobno graščakinjo ubili. Ves Pungert je zgorel, le grajski stolp je ostal nepoškodovan. Dan in noč sta na njem posedala dva krokarja in krakala noč in dan, noč in dan ...

Turki so Metliko še večkrat napadli, a Metličani so se hrabro borili in si tako pridobili mestne pravice. Metlika je postala mesto.

Kmalu se je sesul tudi stolp požganega Pungerta in o gradu ni ostalo niti sledu več.

Spomin na Pungert pa je ostal v metliškem grbu: grajski stolp in na njem dva črna vrana.

Črnomelj

Lakomen mlinar

V starih časih, ko je bil Črnomelj še vas in ko še ni imel niti svojega gradu niti svojega imena, je ob Lahinji živel bogat, a zelo skopuški mlinar Stonič. Kmetom je mlel žito, zlato pšenico in črno rž.

Nekega dne pa je k njemu prišla gorska vila, spremenjena v zgrbljeno starko in ga prosila za mernik bele moke za bolnega sina. Mlinar, ki je bil trdega srca, je

neznanki v vrečko nasul črno moko in se hudobno zakrohotal: »Na, starka, le nesi moko domov, saj je bela, kot pravkar zapadli sneg!«

Vila je odšla na Gorjance, da bi bolnemu sinu spekla pogačo. Ko je prišla v vilinski grad, je videla, da jo je mlinar opeharil. Vrnila se je k skopuhu, stresla moko nad mlinskim kamnom in rekla: »Da bi tvoji mlinski kamni vselej le črno moko mleli!«

Tako se je tudi zgodilo: vse, še tako lepo zrnje, so mlinski kamni zmleli v črno moko.

K mlinarju Stoniču kmetje niso več prinašali pšenice. Dela ni imel, mlinski kamni so utihnili, mlinar je obubožal in od žalosti in revščine umrl.

Vas ob Lahinji je postala mesto in Belokranjci so mlinu, ki je samo črno mlel, dali ime Črnomelj.

Stična

Virida prisluhne ptičici

Na mestu sedanje Stične se je razprostirala velika hosta, skozi katero je šumljal potoček, ki je pritekel iz hribov.

V 11. stoletju je na Pristavi, uro hoda od velike hoste, živila zelo pobožna kneginja Virida. Zaobljubila se je, da bo sezidala samostan za cisterijane, zato je iskala primeren prostor.

Nekega dne je poklicala meniha, svojega duhovnika in ga prosila, da bi šla skupaj iskat primeren prostor, kjer bi zgradili samostan.

Dolgo sta hodila, pa sta prišla do sredine hoste. Zasklišala sta ptico, ki je vztrajno ponavljala: SIT HIC! SIT HIC! (op. v latinščini pomeni: tukaj naj bo). Virida je sklenila, da naj bo samostan kar tam in naj se imenuje tako, kakor poje ptica. Iz tega so Nemci začeli govoriti Sittich, Slovenci (še Jurčič) pa Zatičina.

Samostan so zgradili; najprej je bil zelo majhen, prav tako so majhno zgradili cerkev, a vsak opat je kasneje nekaj prizidal in Stična je zaslovela ter gospodovala nad vsemi samostani na Dolenjskem. V samostanu so se naselili beli menihi.

Ptič pa je še danes v stiškem grbu. Stična je ptičem domača, naselili so se kar v cerkvi.

Ribnica na Dolenjskem

Zlata ribica

Kjer danes stoji Ribnica, je bilo včasih veliko jezero z dosti velikimi, pa tudi malimi ribami, med njimi pa je živela tudi zlata ribica.

Na Veliki gori je takrat živel velikan, strašno velik in močan. Podnevi je spal, ponoči pa hodil loviti ribe. Zlata ribica mu je pri tem pomagala tako, da mu je svetila.

Ker v Suhi Krajini ni bilo vode, so po vodo hodili k jezeru tudi domačini. Nekoč pa, ko so zajemali vodo, so zajeli tudi zlato ribico. Vrgli so jo med kamenje, kjer pa je zlata ribica okamnela.

Naslednjo noč se je velikan spet odpravil loviti ribe, a tokrat zlate ribice ni bilo. Velikan jo je iskal, klical, pa nič. Strašno se je razjezil; lomil je skale in jih metal v jezero. Izruval je vse, kar mu je prišlo pod roke: drevesa, grmovje. V jezeru so nastale velike rupe, močvirnata brezna, skozi katera je potem odtekala voda.

Tako je jezero izginilo, na dnu pa je ostalo veliko rib. Iz vseh krajev so prihajali ljudje in kar z vozovi odvažali ribe.

Kraju pa so dali ime Ribnica, pa tudi v svojem grbu imajo ribico.

Suhor

Povodni mož

Pred davnim časom je mimo vasi pod Gorjanci tekel potok.

V globokem tolmu suhorskega potoka je živel povodni mož. Lovil je žabe, rake in divje race, ki so gnezdile v leščeju ob potoku, ter se hranil z njimi.

Le včasih, če je nalovil premalo, da bi potešil svojo lakoto, je pastirjem, ki so pasli ob potoku, ukradel kakšno jagnje.

To pa domačinom ni bilo po volji, zato so sklenili, da bodo povodnega moža pregnali.

Rečeno – storjeno. Vsak Suhorčan je zgrabil veliko sklalo in jo prinesel k tolmunu, kjer je na dnu potoka v gradu, sezidanem iz polžjih lupin in ribjih luskin, prebival povodni mož. Ko je vaški starešina zaklical: »Zdaj!« so vsi hkrati vrgli skale v tolmun.

Povodni mož je zarjul, da je odmevalo od Gorjancev, saj se je njegov grad sesul. Ostal je brez strehe nad glavo.

Povodni mož pa je v skalo na dnu potoka izvrtal globoko luknjo, da je voda suhorskega potoka poniknila v podzemlje. Kjer je prej tekel bister potoček, je ostala le še suha struga hudournika ... Povodni mož pa se je preselil v Kolpo.

Tako je lepa vas pod Gorjanci ostala brez vode in dobila je ime Suhor.

Gospodična

Čudežni izvir

Nekoč je visoko pod Gorjanci stal mogočen grad. Gospod in gospa sta bila bogata, vsega sta imela v izobilju, a kljub temu nista bila srečna; zelo sta si želela otroka. Posebno gospa je bila zaradi tega iz dneva v dan bolj žalostna, tako močno, da je zbolela. Sedem let in sedem mesecev so se zdravniki trudili za njeno zdravje, a brez uspeha.

Nekega dne je spet slonela ob oknu in žalostno opazovala lepo okolico. Zavzdihnila je: »Kako rada bi se sprehodila po naših lepih Gorjancih!«

Prav takrat pa je prišel na grajsko dvorišče star berač. Hlapci so ga še hoteli napoditi, pa je gospa zaklicala: »Dajte mu jesti in piti, pa odpočije in naspí naj se, saj vidite, da je utrujen!«

Naslednje jutro se je berač prišel zahvalit gospodari-ci; izročil ji je koren in rekel: »Ta koren je rasel 77 sve-žnjev pod zemljo in ima veliko zdravilno moč: zdrave-mu da moč, da ga nihče ne premaga, na smrt bolnemu podaljša življenje za tri dni, bolnika ozdravi, nekatere za vedno, druge pa vsaj za sedem let. Privežite ga k telesu, vam bo dal moč, da se boste še danes lahko sprehodili po Gorjancih!« Berač se je poslovil in odšel.

Gospodarica je storila tako, kakor ji je svetoval in res je kmalu začutila posebno moč v telesu, da je kar skočila na noge. Odpravila se je na tako zaželeni sprehod.

Pot jo je pripeljala do studenca; z roko je zajela vodo, toda voda je počrnela. Odšla je dalje in kmalu odkrila nov studenec, tokrat je voda postala krvava. Čudno! A nadaljevala je pot in se znašla pred tretjim studencem in ko je tokrat zajela vodo, je bila voda kristalno čista. Po vodi je priplaval rdeč nagelj, nato pa še bela lilija. Gospa je popila malo vode, potem pa si je umila še obraz, roke in noge. Počutila se je kot v mladih letih.

Pohitela je domov. Gospodar je začudeno gledal mladenko, saj ni mogel verjeti, da je to njegova bolna žena. Potem sta se od sreče objela in gospa je rekla: »Zdaj čutim, da se mi bo izpolnila moja največja želja. Imela bova otroka.«

Pripravili so veliko zabavo in povabili vse prebivalce od blizu in daleč. Praznovali so tri dni in tri noči. Ob letu pa je na svet prijokalo lepo in zdravo detece.

Del Gorjancev, kjer je stal grad in bistri studenec, ki je pozdravil in pomladil grajsko gospo so odslej imenovali Gospodična.

Podzemelj

Dobrodušni velikan

V davnih časih je v Kučarskem gozdu živel velikan. Imel je dolgo, sivo brado, ki mu je segala kar do tal. Bil je dolga silak, a nikomur ni nič žalega storil. Pastirji so pasli okoli njegove podzemne votline in se prav radi pogreli ob ognju, ki je tam gorel noč in dan.

Velikan jim je dovolil celo, da so plezali po njem in ga cukali za brado.

Nekoč pa je neki razposajeni pastir naredil usodno napako: spečemu velikanu je s škarjami, s kakršnimi v Beli Krajini strižejo ovce, odstrigel brado in jo vrgel v ogenj.

Ko se je velikan zbudil in začutil, da nima več brade, je zarjovel, da so se stresli Gorjanci.

V silni jezi je vse hiše, ki so stale na pobočju hribčka Kučar, pometal v dolino, da so se vdrle pod zemljo.

Velikan je izginil neznano kam, vas pod Kučarjem pa še danes imenujejo Podzemelj.

Turjak

Divji turi

V tistih časih, ko so se Turjačani naselili v tem kraju, so se po prostranih turjaških gozdovih podili divji voli ali turi, ki so delavce ovirali pri gradnji turjaškega gradu. Zato se je praded turjaških grofov odločil, da bo pobil nadležne in podivjane ture. Sčasoma je vse postrelil, le en sam tur mu je vedno ušel in prav ta je še bolj divje napadal delavce, kot da bi se maščeval za pobite brate ture.

Po petih dneh in petih nočeh je Turjačan le izsledil samotnega tura. Ulovil ga je, ga ukrotil in šesti dan živega prignal pred grad. Vsi so bili navdušeni nad tem in neki star zidar je pogumnemu Turjačanu prerokoval:

»Tvoj rod bo močan. Čeprav potomci tvojega rodu ne bodo več krotili divjih turov, ker si jih že ti iztrebil iz naših krajev, bodo kljub temu vsi junaki, ki bodo na drug način dokazovali svoje junaštvo.«

Turjačanu je godila ta prerokba, zato je podobo tura vzel v svoj grb.

Višnja Gora

Zlata polžja hišica

Ko so se beneški Slovenci zapletli v boj z Atilo, jim je priskočil na pomoč kranjski vojvoda, ki je imel v svoji vojski tudi nekaj Višnjegorčanov.

Po bitki so se Višnjegorčani vračali z bojišča. Ob cestnem jarku so našli težko ranjenega mladeniča. Naložili so ga na voz in ga prepeljali na višnjegorski grad.

Njegovo zdravje se je hitro popravilo, saj ga je skrbno negovala graščakova hčerka.

Ko je mladenič okreval, je povedal, da je njegova mati grofica v Benetkah, oče pa je padel v boju s Huni. Grofici so poslali slovo s sporočilom, da je njen sin še živ. Srečna mati se je takoj odpravila na pot. S seboj je vzela dragocene beneške posode in druge dragocenosti, da bi jih podarila rešiteljem njenega sina. Med posodami pa je bila krasna polževa lupina, obrobljena z zlatom in posuta z dragimi kamni.

Lepo polževo lupino, ki je držala pol bokala, so podarili višnjegorski občini. Žal, so jo odnesli tatovi, a mesto je dalo izdelati drugo lupino.

Kadar so zborovali ali izrekli sodbe, se jim je zdelo imenitno, če so pred zborovanjem pili vsi zborovalci iz polževe lupine.

Cerkniško jezero

Prepovedana ljubezen

Med karlovškim gradom nad Svinjsko jamo in šteberskim gradom ob vznožju Križne gore se je nekdaj razprostirala rodovitna planjava. Graščaka sta bila smrtna sovražnika, šteberski sin in karlovška hči pa sta se ljubila tako močno, da sta se odločila za poroko.

Ko je mladi Šteberčan prišel na sosedov grad, ga je graščak sprejel z prijaznostjo, ki pa je bila zgolj prevara:

»Pozabiti hočem staro sovraštvo in ti dati svojo hčer za ženo, če izpolniš mojo zahtevo. To dolino, ki se razprostira med mojim in vašim gradom, mora zaliti voda, da boš lahko svojo ženo prepeljal od tod na svoj dom.«

Mladi vitez se je zamišljen in potrtno vračal domov. Vedel je, da mu je stari le zato naložil tako težko delo, da bi ga na lahek način odpravil. Nenadoma se je iz jame, v katero so se stekali studenci in potoki, dvignil velik kosmat mož in ga ogovoril z bučnim glasom: »Zakaj se tako žalosten vračaš od svoje deklice?«

»Kaj ti bom pravil, saj mi ne moreš pomagati!« je mladenič odgovoril.

»Morda pa lahko,« je odgovoril mož.

Mladenič mu je vse povedal in mož mu je svetoval: »Pojdi domov in si daj skovati mrežo iz močnega železa, pa jo povezni na požiralno jamo. Dobro jo zasuj, zadelaj s prstjo in kamenjem. Potem se studenci in potoki ne bodo več mogli zgubljati v jamo, kakor doslej. Voda se bo razlila po dolini in nastalo bo jezero. Tako se bo izpolnila graščakova zahteva in tvoja želja se bo izpolnila: dobil boš svojo deklico!«

Mladenič se je razveselil tega nasveta in odhitel domov. Naredil je tako, kot mu je mož svetoval; vesel je opazoval, kako je dan za dnem naraščala voda in se razlivala po dolini. Prišel je težko pričakovani dan, ko je mladi vitez stopil v čoln in se odpeljal po vodi do

karlovškega gradu. A ko je stopil pred graščaka, ga stari vitez ni hotel poslušati, le ves besen ga je napodil.

Spet se je mladenič žalosten vračal domov, a ljubezen je bila prevelika, da bi se ji odpovedal; vsako noč je naskrivaj obiskal svojo izvoljenko. Deklica je v strahu, da ne bi v temi zapeljal čolna h kaki požiralni jami in se ponesrečil, vsako noč na južni strani gradu postavljala svetilko, da je videl, kam mora veslati.

Na gradu so se vedno pogosteje oglašali snubači, a deklica je vse zavračala. Najbolj vztrajen, neki plemeni-taš, je hitro razkril skrivnost nočnih obiskov in v svojem ljubosumnem srcu skoval maščevanje.

Nekega večera se je mladi Šteberčan spet odpravil na svojo vsakdanjo vožnjo po jezeru. Močan veter je pripodil od juga črne oblake, ki so se kopičili okoli Slivnice, kjer so imele vešče svoje domovanje. Zvesti sluga ga je svaril, naj ne hodi nikamor v tej temni noči. A v tistem trenutku je na karlovškem gradu zasijala luč, svetla, kot še nikoli.

»Kaj se mi more zgoditi, ko pa mi ta luč kaže pravo pot,« je odgovoril mladenič in zaveslal v razburkano jezero.

Nikoli več ga niso videli, našli so le čoln, ki ga je nosil tok. Gotovo je vrtinec potegnil truplo v požiralnik.

Ljubosumni snubač je skrivoma prestavil svetilko nad karlovški požiralnik, a kaj mu je pomagalo to hudobno dejanje?

Ko je deklica slišala, da je njen izvoljenec utonil, je skočila z grajskega obzidja v jezero in utonila.

Tako se je uresničila napoved povodnega moža. Zaljubljenca sta za vedno ostala skupaj.

Crngrob

Rebro ajdovske deklice

Nekega dne je loški glavar zapovedal svojim tlačanom, naj sredi hoste zgrade cerkev.

»Takšno cerkev hočem, da ji na loškem ozemlju ne bo para!«

Tlačani so poprijeli za delo. Delali so in delali, a zidanja ni bilo ne konca ne kraja, saj je loški gospodar kar naprej sitnari! »Še večja naj bo!«

Tlačani so godrnjali, a upirati se niso upali. Na plečih so nosili težke skale, da so jim krvavela.

Sredi dela jih je obiskala ajdovska deklica. Bila je prava velikanka, saj si je žejo gasila tako, da je z eno nogo stala na vrhu Šmarne gore, z drugo pa na Šmarjetni gori, se sklonila in pila vodo iz Save.

»Ja, kaj pa delate, črvički?«

»Saj vidiš, zidamo cerkev!«

»Če hočete, vam bom pomagala,« je rekla.

»Pa nam pomagaj, da bo kmalu konec te tlake!« so bili veseli tlačani.

Lotila se je dela. Zidarjem je v predpasniku prinašala ogromne skale, v škafu pa jim je podajala vodo iz daljne Save.

Ko so zidali mogočni stolp, je prišel iz mesta glavar, šel je na še ne dograjen stolp in od tam podil zidarje, češ da stolp ne sme biti tako visok. V tistem trenutku pa je potegnil močan veter in je sitneža potegnil z nedograjenega stolpa.

Ko je priletel na tla, se je pogreznil v zemljo; nastal je grob, na katerem je potem 30 let rasla črna trava.

Zato so ljudje ta kraj imenovali črni grob.

Ko je bila cerkev dograjena, je ajdovska deklica umrla. Tlačani so jo pokopali v gozdu, še prej pa so ji odvzeli eno rebro in ga za spomin obesili v cerkvi. Tamkaj je še danes; sedem čevljev je dolgo, sedem palcev debelo.

Smlednik

Zapravljivi vitez

V davnih časih je v smledniškem gradu živel vitez, ki je bil zelo vdan igri s kockami. Najprej mu je bila sreča naklonjena, zato je stavil visoke vsote in redno dobival, a začel je izgubljati tovariše za igro, saj se niso več upali igrati z njim.

Zato je vitez poklical samega vruga, da bi igral z njim. Nekoč sta igrala celo noč. Toda, sreča se je obrnila; vitez

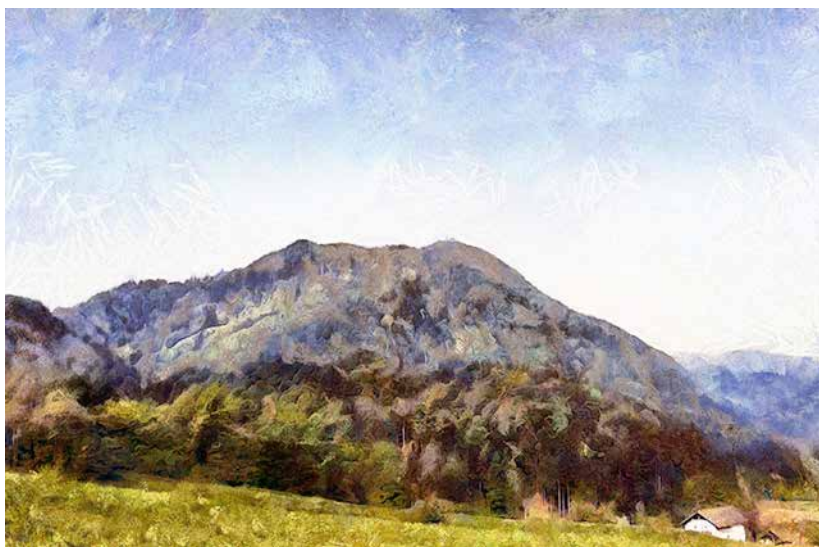
je izgubljal vsoto za vsoto in kmalu je bilo izgubljeno vse njegovo premoženje. A strast mu dala miru; zastavil je še najmlajšo hči in svojo lastno dušo. In izgubil!

Tisto noč se je razbesnel strašen vihar. Zjutraj so dolgo iskali viteza in njegovo najmlajšo hčer. Končno so ga našli mrtvega z ožganim obrazom. Ko so ga hoteli pokopati, je v trugi nekaj zarožljalo. Odprli so jo, a v njej so bili le čevlji; truplo je odnesel vrag. Hčerke niso našli, le okoli gradu se je od takrat plazila ostudna kača. Ljudje so govorili, da na grajskem griču čuva neizmerne zaklade, zavezane v treh velikih rjuhah.

Neki pastirček, ki se je vsak dan umival v bistrem studenčku pod starih gradom, je neki dan, ko se pa ni umil, zagledal nenavadno veliko kačo. Žalostno mu je rekla: »Če se danes ne bi pozabil umiti, bi me lahko rešil. Smel bi seči v polne rjuhe cekinov in vzeti, kolikor bi hotel. Tako pa si zapravljal svojo in mojo srečo!«

Kača je izginila in nihče več je ni videl.

Čubnik

Brata velikana

Nekoč sta nad Selško dolino živela brata velikana; eden na Križni gori, drugi pa na Črnem vrhu. Kmetom sta kradla živino in tako kar dobro živela.

Nekega dne je velikan s Križne gore prilomastil v Poljansko dolino in začel vlamljati v hleve. To drugemu velikanu ni bilo všeč, zato je na svojem, Črnem vrhu nalomil skale in jih začel metati proti Križni gori. Čeprav

je bil močan kot sto medvedov, pa težkih skal le ni mogel tako daleč zalučati; padale so vmes med Črnim vrhom in Križno goro.

Velikan s Križne gore ni hotel zaostajali za bratom, zato je tudi sam nalomil skale in, čeprav je bil močan kot stodeset medvedov, tudi on ni zadel cilja. Tudi njegove skale so padale vmes med Črnim vrhom in Križno goro. Tako je nastala nova, mogočna gora. Pa velikana še vedno nista odnehala; na vrhu nove gore sta se spoprijela in se mikastila sedem dni in sedem noči.

Končno je zmagal velikan s Križne gore; ubil je svojega brata, mu odtrgal glavo in jo pustil na vrhu gore, sam pa izginil v neznano.

Skalovje je počasi prekrila zemlja, na novi gori je zraslo drevje, le vrh z lobanjo je ostal do danes – gol. Zaradi lobanje so domačini goro imenovali lobnik – Lubnik.

Tržič

Zmaj iz petelinjega jajca

V davnih časih je Tržič stal na južni strani Košute, kjer je danes le še golo kamenje. Kraj se je imenoval Trg. Več kot polovico trga so bile kovačije. Najpremožnejši kovač je imel starega petelina.

Nekega dne mu je petelin ušel na Košuto in tam znesel jajce, iz katerega se je zvalil zmaj.

Zmaj je zelo hitro rasel in kmalu je bil tako velik, da se je gora, kamor je stopila njegova mogočna taca, kar sesula. V dolino so vse pogosteje padali veliki kosi kamenja in skale; lomilo je drevje, divjačina je bežala, razbežale so se celo ptice. Živina je tulila v hlevih, male živali so se poskrile v svoja zavetja. Prebivalci so mislili, da se bliža konec sveta.

Nenadoma je odtrgalo polovico gore in z njo vred se je v dolino prikotalila velikanska zver s sedmimi glavami, iz katerih je švigal ogenj. Skale so pod seboj pokopale zverino. Naselbino je prekrilo kamenje. Ljudje so se pravočasno umaknili in si poiskali nova prebivališča tam, kjer je danes Tržič.

Blejsko jezero

Vilinski ples

V starih časih je bila tam, kjer je danes jezero, dolina, na sredi katere je stal hribček z velikansko skalo na vrhu. Okoli te skale so v mesečnih nočeh plesale in prepevale gorske vile.

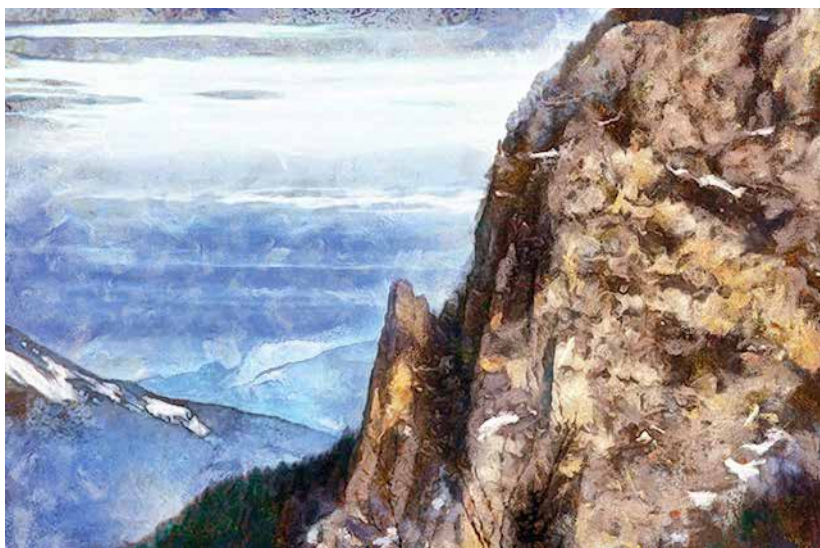
Čez dan pa so v dolini pod hribčkom pasli pastirci svoje ovce. Zaverovani v svoje igre in norčije še opazili niso, da se ovce najraje pasejo po hribčku. Tako so

pomulile že skoraj vso travo. To pa je jezilo gorske vile, saj niso mogle plesati po kamenju, ki ga je odkrivala vse redkejša trava. Opozarjale in prosile so pastirčke, naj pazijo na svoje ovce, a pastirčki so se samo smejali in se norčevali.

Ko pa je neke noči najmlajši gorski vili spodrsnilo in si je zlomila nogo, so se vile tako razjezile, da so z bližnjih planin priklicale vodo, ki je prihrumela in zalila dolino. Samo še hribček s skalo je gledal iz vode.

Tako so vile z vodo ogradile svoj hribček, kjer so nemoteno plesale v mesečnih nočeh. Nastalo je jezero z zelenim otokom.

Babji zob

Zmajeva hvaležnost

V starih časih je bilo v Močilniku pod dovško vasjo globoko Zlato jezero, polno zlata, ki ga je čuval zmaj s sedmimi glavami. Ko je bil lačen, je grozno tulil in mahal z repom na vse strani.

Nekega dne, ko je pohrustal kar tri pastirčke, ga je strašno zbolel zob. Kar tulil je od bolečine, kar po tleh se je valjal in kot vrtno buče debele solze so mu drle

iz oči. V hudi stiski se je spomnil velikana Robavs, ki je v tistih časih živel v gozdu pod Borovljami. Bil je za zobozdravnika in zdravnika zmajem in divjim ženam.

»Če nihče drug, velikan Robavs mi bo pregнал bolečine,« si je mislil zmaj in odlomastil k njemu.

Tistega dne velikan ni imel dela, zato se je dolgočasil; sedel je in pljuval na Mežakljo.

»Gospod doktor, zob me boli, pomagajte!« je stokal zmaj.

Velikan je vtaknil svojo glavo krvoločnemu zmaju v žrelo in takoj ugotovil, da se zob že pošteno maje. Vzel je velikanske klešče in – tlesk! že je bil zob zunaj. Zakotalil se je po bregu in se zapičil v steno. Zmaj si je oddahnil in hotel, tebi nič meni nič, odlomastiti domov.

»Hoj, kaj pa plačilo!« je zavpil velikan.

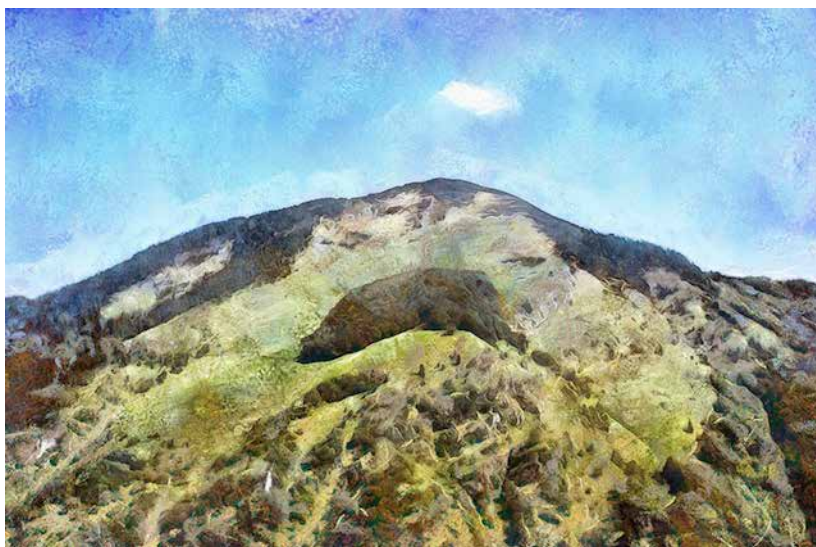
»Vesel bodi, da ti nisem odgriznil glave, ko si jo imel v mojem žrelu!« se je posmehoval zmaj.

»Tristo zelenih, tako se pa ne dam!« se je razjezil velikan.

Zmaj se je zbal za svojo kožo, zato ga je povabil s seboj. Doma ga je dobro pogostil.

Izdrti zmajev zob pa še danes tam pokonci stoji. Ker pa se je takrat v tistih časih hudim in grdim babam reklo zmaj, so zmajev zob imenovali – babji zob.

Hudičev boršt

Hudič odnese gozd

Na Suhi pri Škofji Loki sta se dva trmasta soseda vse žive dni prepirala za majhno hosto ob cesti proti Godešiču.

Prvi je zatrjeval, da je gošča njegova, drugi pa, da je njegova, ker leži na svetu, ki mu ga je zapustil oče.

Ker se nista mogla dogovoriti, sta odšla k sodniku na škofjeloški grad.

Bolj ko ju je sodnik zasliševal, bolj sta trmoglavila. Naveličan sodnik je zarohnel: »Kako naj vem, čigav je gozd, če oba trdita eno in isto! Vajina očeta sta že davno mrtva, saj bi lahko le onadva povedala po pravici, kako je s sporno hosto. Toda, stavimo! Tisti, ki se bo huje zaklel, tistemu bom verjel!«

Tedaj je prvi kmet zaklel: »Hudič naj vzame hosto, če resnično ni moja!«

Drugi kmet pa: »Hudič naj vzame gozd in ga odnese na vrh Grintovca, če ni resnično moj!«

Sodnik se je zasmel: »Če je tako, naj pa kar hudič reši vajino pravico, kajti človek, ki bi hotel rešiti vajin spor, bi moral biti nor!« In je oba nagnal.

Zgodilo se je tako, kakor sta prepirljivca želela. Sam hudič je rzsodil njuno pravdo: sredi noči je prišel po gozdič in si ga naložil na grbo ter odšepal proti Grintovcu, da bi na njegovem vrhu odložil težko breme.

Ko je prisopihal na grintovško Zaplato, je v dolini začelo zvoniti k dnevu.

Takrat je hudiču pošla vsa moč; treščil je pretežko breme na zemljo in izgini, da bi ga vzhajajoče sonce ne oslepilo, kajti hudič sonca ne prenese.

Tako je gozdič še danes tam, kamor ga je odvrigel šepavi hudič. Visoko nad Kokro sameva sredi travnikov in pašnikov na grintovski rebri Zaplati.

Ljudje so mu že v tistih časih dali ime – Hudičev boršt.

Bohinjsko jezero

Prekleta bogastvo

Tam, kjer je danes Bohinjsko jezero je bila v davnih časih dolina.

Prebivalci te doline so bili bogati, saj so jim polja bogato rodila; imeli so veliko živine in ovac toliko, da so se vsi planšarski pašniki kar belili od njihovih run.

Vse to bogastvo pa je ljudi naredilo trdosrčne do revežev; usmiljenja niso poznali in, če je k njim zašel

kakšen revež, so ga podili od praga do praga. »Izgini, nesnaga!« so vpili za njim. Niti to jih ni omehčalo, če je na njihova vrata potrkal invalid, slepi za tuje gorje, so odganjali celo slepce.

Čeprav so imeli vsega v izobilju, vode pa le niso imeli. Dolina je bila brez studenca, zato so morali vodo v sodih voziti domov iz daljnega izvira, kamor so morali tudi vsako jutro in vsak večer gnati živino napajati.

Nekoč je najbogatejši kmet v dolini možil svojo hčer. Povabil je vse dolince; pili, jedli in plesali so tri dni in tri noči. Ko je gostija že skoraj minila, je v hišo prišel slepec.

»Lačen in žejen sem, pomagajte mi,« je zaprosil.

»Lakota ni izbirčna,« je rekel trdosrčni gospodar in mu v roke potisnil trdo skorjo kruha, ki je niti pes ne bi povohal. Beračeva prošnja ga ni omehčala, čeprav so se mize še vedno šibile pod dobrotami. Slepec pretrdega kruha ni mogel pojesti, zato je zaprosil za kozarec vina, da bi v njem namočil skorjo.

»Glej, glej, vina bi rad,« se je norčeval gospodar in stopil k sodu z vodo. Napolnil je kozarec in med krohotom dejal: »Za berače ni vino, pač pa voda! Le namoči si v njej trdo skorjo, pa pij in jej! Če bo premalo, pa povej! V sodu je dovolj vode, hohoho!«

»O, da bi iz vašega sode zmeraj tekla voda!« je rekel berač in odšel.

Tisto noč je iz soda začela bruhati voda. Bolj ko so se vsi svatje trudili zapreti sod in pipo zamašiti, bolj je voda tekla. Tekla je in tekla dneve in noči, dokler ni zalila vse doline in pregnala ljudi.

Iz nekdanje rodovitne zelene doline je nastalo jezero – Bohinjsko jezero.

Škofja Loka

Zamorec na gradu

Prvemu zemljiškemu gospodu je bilo ime Abraham. V Loko je prišel z Bavarskega.

Nekega pomladnega dne se je podal na pot v precej oddaljeno Idrijo. Spremljal ga je zamorec, ki ga je dobil v dar iz bogatega Ogleja.

Pot ju je vodila po Poljanski dolini, takrat zarasli s hostami, v katerih je lomastilo kar nekaj medvedov.

Gorje popotnikom, ki so srečali medveda! Zato se je zamorec oborožil z lokom in puščicami.

Ko sta tako hodila skozi hosto, se je nenadoma pred njima pojavil velik medved. Gospod je obstal, trd od strahu, služabnik pa je napel lok in naravnost v medvedovo srce izstrelil puščico. Medved se je mrtev zrušil.

Gospod je svojega rešitelja objel in rekel: »Rešil si mi življenje. Za tvoje junaštvo te bom nagradil, da bodo še pozni rodovi vedeli, kakšen junak si bil!«

Ko sta se vrnila na grad, je gospod ukazal, naj v grb, ki bo še stoletja in stoletja prikazoval veličino loških knezov, naslikajo glavo njegovega rešitelja.

Od takrat je v škofjeloškem grbu glava črnega zamorca.

Šmarna gora

Velikan Hrust

V davnih časih je bila tam, kjer se zdaj vzpenja Šmarna gora, velika ravnina. Ob bregovih Save je prebival velikan Hrust. Vsa posavska in vižmarska ravnina sta bili njegova last in gorje tistemu, ki mu je prišel pred oči. Vedno je imel gorjačo pri roki in nikomur ni prizanašal. Živel je v podzemni votlini, ki je bila obokana z debelimi kamni. Vhod v votlino je stražil velikanski pes,

ki je imel glavo bolj podobno zmajevi kot pasji. Podnevi je spremljal svojega gospodarja, ponoči pa ležal pred votlino, grozno tulil ali pa smrčal.

Ljudem je bil velikan v veliko nadlego; kradel jim je živino in pridelek, pa še strašil jih je.

Nekega dne se je Kajzarjev Janez odločil, da pojde nad Hrusta. Mati ga je svarila, a sin ji je odgovoril: »Nič se ne boj! Ni vsa moč v rokah, ampak v glavi. Več je vredna bistra glava in hrabro srce!«

Vaški kovač mu je skoval ostro sabljo, Janez je vzel okovano palico, vrečo z zajcem in se poslovil.

V zvezdni noči ga je brodar prepeljal na drugi breg. Janez je že od daleč slišal pasje smrčanje. Tiho se je približal. Pes se zbudil in se že pripravil na skok. Janez pa je hitro odvezal vrečo, v kateri je imel velikega zajca. Zajec jo je ucvrl, pes pa za njim. Tako se je Janez že rešil enega sovražnika. A že v naslednjem trenutku je iz votline pri-lomastil velikan Hrust. Tedaj je vzšlo sonce in s svojimi žarki posvetilo velikanu naravnost v oči. Velikan se je nakremžil in kihnil tako močno, da je Janeza dvignilo in ga vrglo na drugi breg Save.

Hrust je začel za njim metati kamenje, nato pa z enim samim korakom prestopil Savo in začel kamenje zlagati na kup. Zlagal ga je toliko časa, da je nastala visoka gora. Proti večeru je stopil na vrh te gore, ki so jo potem ljudje imenovali Šmarna gora, da bi se razgledal

okoli. Na sredi gore se je velikanu zaradi njegove teže ugreznilo. Nastalo je sedlo.

S pogumnim Kajfeževim Janezom se je poročila gospodična s smledniškega gradu. Velikan se je zavlekel v votlino. Takrat, ko še posebno močno smrči, se daleč naokoli sliši votlo grmenje. Prebudil pa se bo takrat, ko bo Sava spremenila svoj tok.

Okoliški ljudje so zdaj mirno živeli, a nad njih je prišla druga nesreča: Turki. Na Grmadi so kurili kresove in opozarjali na pretečo nevarnost, prebivalci pa so se skrivali za močnim obzidjem na vrhu Šmarne gore.

Neko soboto je spet grozila nevarnost, da bodo Turki preplezali obzidje in vdrli v cerkev, polno ljudi.

»Ko bo ura zgoraj v cerkvi zvonila poldan, bo moja mula zobala z oltarja!« se je bahal plena in krvi željni aga, poglavar turške čete. Tedaj je bila ura pol dvanajstih.

Nenadoma se je nebo nad Šmarno goro stemnilo, nastal je vihar in kot bi zrasel iz zemlje, se je pred osuplimi Turki pojavil mož v beli obleki z ognjenim mečem v rokah. Prestrašeni Turki so drug za drugim bežali z gore.

Hvaležni kmetje so v spomin na čudežno rešitev, na mestu, do koder so Turki prišli, zgradili kapelico sv. Sobote, ki stoji še danes, ob poti iz Zavrha proti vrhu. In še danes na Šmarni gori zveni poldan ob pol dvanajstih namesto ob dvanajstih.

Ljubljana

Zmaj Lokotaj

Pod južnim delom grajskega pobočja je nekdam stala vasica z nekaj lesenimi, s slamo kritimi hišami. V eni izmed teh hiš je živel Gregec z belim kozličkom. Vsak dan ga je pasel na trati pred hišo. Paša je bila bolj slaba, boljše bi bilo na pobočju gradu, a tam grajska gospoda ni pustila pasti živine. Včasih, ko gospode ni bilo doma,

je stražar zamižal na eno oko in pastirčki so prihiteli s svojimi živalmi.

Oče je Gregcu zabičal, da sme le do vznožja grajskega gozda, saj je tam, pod strmo steno, črna luknja, v kateri živi zmaj Lokotaj z malimi zmajčki. Njihovo mamó je ubil Jazon, ko se je s svojimi Argonavti in zlatim runom vračal iz Podonavja k Jadranskemu morju; pri izviru Ljubljanice, kjer je zmajevka skrivala svoje mladiče, so se ustavili, da bi popravili svojo ladjo Argo. Zmajevka se je bala za svoje otroke, zato je napadla. Ko je Jazon spoznal, da je ubil mamó neboljenih zmajčkov, je odvrigel svoja viteška oblačila, sulico in odlikovanja ter odšel v neznane kraje, kjer je reven umrl.

Zmaj se je z zmajčki preselil na grajski grič in vsako jutro letel na Golovec po hrano zanje. Zmajčki so vreščali, zmaj pa je jezno tolkel z repom.

Gregca je vse bolj mučila radovednost. Nekega dne se je s kozličkom izmuznil izpred domače hiše in jo mahnil pred črno luknjo. Ravno takrat je ven kukalo vseh šest zmajčkov. Gregec je obstal kot okamnel.

»Glej, glej, ravno prav si prišel! Si prinesel kaj za pod zob? Ali pa boš kar ti naša malica?« je rekel eden od zmajčkov.

»Kaj pa bi radi jedli?« se je Gregcu tresel glas. Eden si je zaželel prepelico, drugi potico, tretji pečenega prašička, četrti zajčka, peti petelina, oče zmaj pa, prav takrat se je vrnil, sodček vina.

»To nam prinesi, sicer se ti ne bo dobro godilo! Ne boš nam ušel, saj te bomo našli, pa četudi na koncu sveta!« se je drl največji med zmajčki.

Gregec je stekel domov in jokal od strahu. Cela vas se je zbrala; najprej so ga kregali, potem modrovali, nato pa mrzlično začeli zbirati hrano, ki so jo zmajčki naročili.

Ko je bilo vse pripravljeno, so naložili voziček in s kozličkom, ki je veselo poskakoval, se je Gregec odpravil k črni luknji. Zmajčki so ga že nestrpno pričakovali. Vsak je zgrabil tisto kar je naročil, šesti zmajček, ki pa takrat ni nič rekel, je zdaj zgrabil Gregčevega kozlička. Gregec je zajokal.

»Zakaj pa jočeš« ga je vprašal Lokotaj.

»Kozlička imam najraje na svetu,« je odgovoril Gregec.

»Če je tako, pa mojemu zmajčku naberi jagode, da ne bo lačen!« ga je potolažil usmiljeni zmaj.

Zmaji so se najedli, Gregcu pa v zahvalo dali piščalko, s katero jih bo lahko priklical, če bo kdaj v nevarnosti.

Minila so leta; zmajčki so zrasli in odšli po svetu. Ostal je le zmaj Lokotaj. Ko pa so na grad privlekli top in z njim vse pogosteje streljali, zmaj tega ni mogel več poslušati. Nekega jutra je odletel daleč čez Ljubljansko barje in nikdar več se ni vrnil.

Za spomin nanj pa so ga Ljubljančani upodobili v svojem grbu.

Mengeš

Poganski vojvoda Mengo

Slovenci so se trdovratno držali starih bogov. Krščansko vero so sovražili, saj so mislili, da je le zanka, v katero jih mislijo ujeti sovražniki. Malo jih je bilo, ki so jo sprejeli in še te so zelo preganjali. Toda sčasoma je začela resnica te vere ugajati tudi Slovincem.

Slovenskih malikovalcev starih bogov, ki so se srdito upirali pokristjanjenju, je bilo vse manj. Po hudih bojih

jih je ostala le še peščica z vojvodo Mengom na čelu. Vedel je, da upiranje ne pomaga več, zato je izkoristil noč in s svojimi sinovi in prijatelji poiskal rešitev v begu.

Dva dni in dve noči so hodili, ko so tretjega dne prišli v prostrani gozd. V bližini se je dvigal strm, ne prav visok hrib, z jelkami poraščen in s črnimi skalami obdan okrog in okrog, na vrhu pa so se vzdigovale visoke skale. Mengo je prav ta hrib izbral za novi dom. A prav tu sta se skrivala dva krščanska puščavnika. Besen je ukazal, da bosta morala pomagati pri zidanju trdnjave. Nalagali so jima največja bremena in najbolj umazano delo. Ko pa je bila trdnjava zgrajena, so ju vrgli v temno ječo.

Iz trdnjave je zdaj Mengo napadal krščanske popotnike, okoli trdnjave pa so se naselili njegovi tovariši in oprezali na nevarnost.

Puščavnika sta v ječi tako potrpežljivo prenašala vse trpljenje, da sta se zasmilila celo ječarju. Pomagal jima je zbežati in, ker se je bal posledic, je zbežal z njima. Menga je to silno razjezilo in še bolj besno je napadal krščanske popotnike.

Nekoč je šel na lov in se v gozdu izgubil. Napadla sta ga dva merjasca; prvega je Mengo prebodel s sulico, drugi pa ga je vrgel s konja in ga močno poškodoval. Ko se je prebudil iz omedlevice, je ležal na slami v črni luknji, ob sebi pa zagledal svojega nekdanjega jetnika in oba pobegla puščavnika. Eden mu je rekel: »Ne boj se, Mengo, nič žalega se ti ne bo zgodilo, naša vera

zapoveduje ljubezen in odpuščanje. V tej luknji smo si naredili zavetje, ko smo zbežali iz grajske ječe. Živež smo si iskali ponoči. Tu zdravimo popotnike, ki jih tvoji tovariši napadajo, mrtve pa pokopljemo. Tudi tebe je, ranjenega, našel tvoj nekdanji hlapec in te prinesel sem v zavetje, kjer smo te pozdravili.«

Mengo se je čudil, saj ni mogel verjeti, da namesto maščevanja tako ravnajo z njim.

»Vidim, da je vaša vera pravična!« je moral priznati.

Ko je ozdravel, se je dal krstiti. Tako so storili tudi njegovi tovariši.

V pokoro za krivice, ki jih je kristjanom prizadejal, je sezidal pod hribom hišo, v kateri je popotnike ljubeznivo sprejemal in jim nudil vse potrebno. Pozneje je ta hiša postala grad.

Po starešini Mengu pa so kraj poimenovali Mengeš.

Kamnik

Veronika

Bilo je v časih, ko so se stari poganski bogovi umikali novemu bogu.

Na hribu, kjer so danes ruševine Malega gradu v Kamniku, se je takrat dvigal grad slovenskega vojvode, ki je imel zelo lepo hčer Veroniko.

Obljubil je, da jo bo dal za ženo tistemu, ki se bo najbolj odlikoval v boju proti Rathisu, langobardskemu kralju, ki je v tistih dneh pustošil po naši deželi.

Po dolgem in težkem boju pri Trbižu so zmagali Sloveni. Največji junak bitke je bil Črtovit in njemu je vojvoda obljubil hčer. A za poroko ni bilo časa, ker se je pojavil že novi sovražnik, tokrat Franki in vojvoda je z mladim junakom spet moral na bojno polje.

Medtem ko so trajali boji, je v vojvodov grad v Kamniku prišel krščanski menih. Prosil je za zavetje in Veronika ga je, čeprav prestrašena, sprejela.

Pol leta kasneje se je Črtovit vrnil, a brez vojvode.

»Kje je oče,« je vprašala Veronika v zli slutnji.

»Pri očetih in dedih, ovenčan z neminljivo slavo,« ji je odgovoril Črtovit. »Padel je v boju. Njegove zadnje besede so bile: V tvoje roke polagam usodo svoje hčerke. Namenil sem jo tebi. Sedaj sem tu. Prišel sem iz lastne ljubezni, ne le, da izpolnim željo tvojega očeta,« je govoril vitez.

»Ne morem, ne morem!« je vzkliknila deklica. »Krščena sem. Prevezela sem drugo vero!«

»Toda tvoj oče je še rekel: Če te moja hči ne bo hotela za moža, naj jo zadene očetovo prekletstvo. Pokoja naj ne najde ne v življenju ne v smrti.«

Veroniko so Črtovitove besede prestrašile, vendar ni hotele prelomiti svoje zaobljube.

Črtovit je žalosten odšel. Veronika je ostala sama do smrti, po smrti pa jo je zadelo očetovo prekletstvo. Spremenjena v kačo se še danes plazi po grajskih zidovih in varuje v grajskih kletih tri kadi denarja, namenjenega rešitelju. Rešil jo bo lahko le otrok, star manj kot sedem let, ki se je ne bo ustrašil.

O usodi Veronike s kamniškega Malega gradu govori tudi mestni grb, ki upodablja deklico, spremenjeno v pol kačo, ki varuje zaklad.

Kras

Zakopani hudič

Na Krasu je bila nekdanj ravnina in rodovitna zemlja in ljudje so srečno živeli. A na Goriškem je bilo dosti skalovja. Bog je hotel ljudem pomagati, zato se je odločil, da bo nekaj kamenja zmetal v morje; tako naj bi bilo več rodovitne zemlje in manj kamenja. Poklical je angele naj prinesejo velike vreče in jih napolnijo z odvečnim kamenjem.

To je opazoval hudič. Bil je nevoščljiv, ker so bili ljudje vsega veseli, kar je Bog naredil, zato se je odločil, da Bogu in ljudem ponagajal: »Le počakajte, pa boste videli kaj pa hudič zmore!«

Stekel je proti Krasu, pa se je spotaknil in padel v koprive. Tedaj je zagledal veliko motiko in zavpil od veselja: »Prav pripravno orodje!« Zgrabil jo je in stekel dalje med vinogradi. Ko je pritekel do Krasa, je proti njemu letela velika vreča. Hudič je zamahnil, naredil v vreči veliko luknjo, in na zemljo se je vsulo kamenje.

Zdaj je letela že druga vreča, a zdaj ga je Bog opazil. Vrgel je nanj vrečo s kamenjem in ga – zasul.

Tako je ostalo kamenje na Krasu in hudič pod njim. Še danes tuli in žvižga vsako zimo – od tod je kraška burja.

Tomaj

Dve sestri

Na kraškem griču, kjer stoji danes Tomaj, je živel kmet, ki je imel velikansko kmečko poslopje; bil je najbogatejši v bližnji in daljni okolici.

Žena mu je zgodaj umrla, imel pa je dve hčerki Marijo in Dragico. Starejša Dragica je bila bolj razburljive narave in precej jezikava, mlajša Marija pa mirna in prijazna.

Bilo je nekega avgusta, ko ju je oče poklical, da bo treba pobrati krompir z njive. Dragica se je hitro izgovorila, da ne more na njivo, ker si je zvila nogo. Očetu se je zasmilila, odnesel jo je v hišo in položil na posteljo. Takoj je videl, da noga ni poškodovana, a ker je deklica kar naprej stokala, ji je rekel: »Pa ostani doma in počivaj!« in z Marijo odšel na njivo.

Dragica se je zasmejala za njim: »Ha, ha, ha, pa sem vaju! Kar potita se na tem vročem soncu! Jaz pa bom v hladu lepo počivala.«

Tako se je delu izognila še večkrat, Marija pa je vedno pridno pomagala očetu. Oče je seveda to opazil.

Ko se je oče postaral, se je odločil, da bo posestvo razdelil. Poklical je hčerki in ju odpeljal na vrh, od koder so bile vidne vse kraške gmajne in hribi in rekel: »Skozi vsa leta sem vaju opazoval in zdaj bom temu primerno razdelil posestvo. Tebi Dragica, bom dal od tule,« in pokazal na pokrajino, kjer so današnje Utovlje.

»Tebi Marija, pa še du tule, ob cerkvi sv. Križa in še pule,« in pokazal na pokrajino današnjih Dutovelj, Križa in Šepulj.

»Kar je ostalo, bo pa to – moje,« in pokazal okoli sebe, na Tomaj.

»Kako, da si dal meni tako malo, Mariji pa toliko več?« se je oglasila Dragica.

»Ker vem, da bo Marija pridno obdelovala to zemljo, ti pa si bolj šibkega zdravja, saj si bila vedno bolna, ko je bilo največ dela,« je odgovoril oče.

Dragica se je zamislila in pokesala; postala je dobra in delovna. Tudi oče in Marija sta to opazila.

Oče je umrl in v testamentu je bilo zapisano: Tomaj, ki sem ga obdržal zase, naj bo Dragičin, saj se je poboljšala.

Razdeljeno posestvo je tako dobilo imena, ki so se ohranila do danes: Tomaj, Križ, Šepulje, Utovlje, Dutovlje.

Vilenica

Vilinski grad

Na Krasu, v vasi Lokev, je nekoč v skromni, stari hiši živela deklica Marinca z mamo.

Vsak dan sta v gozdu pobirali odpadle veje in nabirali gozdne sadeže. Nekega dne, ko sta se vračali domov, sta pred vaško lipo zagledali tri lepe ženske s skoraj do peta segajočimi zlatimi lasmi. Bile so vile. Najstarejša med njimi je stopila k materi in ji rekla: »Čez eno leto na

današnji dan pripelji svojo hčer!« Mati se je prestrašila, a vilam se ni nihče upal ugovarjati.

Leto je hitro minilo in prišel je dan, ko sta se mati in hči morali posloviti. Vile so z deklico izginile v jamo; Marinca se je znašla pred pravo palačo iz zlata in srebra. Okrog palače so se vile z belim peskom posute stezice. V palači je bilo veliko lepih soban. Vile so bile stroge, Marinca je morala opravljati razna hišna dela, a jedla in pila je lahko kolikor je hotela. Pa kljub temu je bila Marinca žalostna, saj je pogrešala svojo mamo. Vile je to jezilo, zato so sklenile, da jo bodo pogubile.

Odpeljale so jo na grič in pokazale na grad.

»V tem gradu živi starka, ki čuva tri pomaranče. Šla boš tja in ji vzela tiste tri pomaranče. Pojdi in se hitro vrni!« so ukazale vile.

Deklica je zaslutila, da jo čaka nekaj hudega, zato je milo zajokala, a vile so bile neizprosne. Morala je na pot.

V gozdu je srečala starčka.

»Zakaj jočeš, deklica?« jo je vprašal.

Marinca mu je vse povedala. Starček ji je dal nekaj žebljev, stekleničko olja, košček kruha, metlo in vrv in ji rekel: »To boš potrebovala. Pojdi in dobro opravi!« je rekel starček potem pa izginil.

Prišla je pred grad, pred katerim je bil globok jarek, čezenj pa tako star most, da bi se takoj zrušil, če bi stopila nanj. Vzela je žeblje in deske zbila skupaj. Sedaj je obstala pred železnimi vrati. Ni jih mogla odpreti. Vzela

je stekleničko z oljem in namazala zapah z oljem. Zdaj so se vrata kar sama odprla. Za vrati pa jo je pričakal velik pes. Še predno se je zapodil vanjo, mu je pomolila kos kruha in sestradan pes ga je takoj zgrabil. Šla je naprej in na dvorišču zagledala starko, ki je s palico pometala. Dala ji je svojo metlo in starka se ji je hvaležno nasmehnila. Pri vodnjaku je druga ženica hotela zajeti z vedrom vodo, a imela je natrgano vrv. Tudi njej je Marinca priskočila na pomoč in ji dala vrv, ki jo je dobila od starčka.

Zdaj je deklica prišla do stopnišča v gradu; povzpela se je in na vrhu zagledala spečo starko, na mizi ob njej pa tri lepe pomaranče. Marinca jih je hitro zgrabila in stekla po stopnicah. Stara grofica se je zbudila in zavpila ženici pri vodnjaku, naj zgrabi deklico. Ženica pa ni pozabila, da ji je deklica dala vrv, s katero je lahko potegnila vedro iz vodnjaka, zato je Marince pustila mimo. Grofice ni poslušala niti ženica, ki je pometala dvorišče, niti pes, ki je bil hvaležen za košček kruha, še vrata so pokazala hvaležnost za tiste kapljice olja in most za nekaj žeblicev.

Marinca je bila rešena.

Vrnila se je k vilam in jim prinesla pomaranče. Vile so bile presenečena, saj kaj takega še nikomur ni uspelo.

Vprašale so jo, kaj si želi za nagrado. Marinca je odgovorila, da je njena največja želja, da bi se lahko vrnila k svoji mami.

Vile so ji željo izpolnile. Dovolile so tudi, da ljudem pove o njihovem gradu v jami. Vile se potem niso več pokazale ljudem, ljudje pa so njihovo jamo odslej imenovali Vilenica.

Vragov jez ali Pekel

Prebrisani mlinar

V kraju, z današnjim imenom Pekel, je v davnih časih živel reven mlinar. Imel je star, razpadel mlin in polja le toliko, da je lahko preživelj se in svojo kravico.

Najhuje je bilo ob povodnjih; kadar je Vipava pres-topila bregove in zalila mlin in mlinarjevo polje, sta mlinar in njegova kravica trpela hudo lakoto.

Mlinar je vedel, da bi le jez preprečil poplave.

A ni imel orodja, da bi se lotil dela, bil pa je dovolj prebrisan, da si je izmislil: »Zakaj pa vrag ne bi zgradil jezua na Vipavi?!« Rečeno – storjeno.

Poklical je hudobca in z njim sklenil pogodbo: v eni noči naj sezida jez čez reko in za plačilo dobi njegovo dušo.

Še isto noč se je vrag lotil dela. Z bližnjih hribov je nanosil skale in jih metal v reko. Zemlja se je kar tresla, tak trušč in hrušč je povzročal, ko je zidal pregrado.

Mlinar ga je pozorno opazoval in, ko je bil skoraj gotov, je mlinar zgrabil petelina, ki je prestrašen na ves glas zakikirikal. Vrag se je močno prestrašil, saj je mislil, da se že dela dan, ko on izgubi vso moč. Grozno je zatulil in zbežal v noč.

Prebrisani mlinar pa se je zakrohotal, saj je ukanil samega peklenščka. Zdaj je imel jez in njegov mlin bo varen pred naraslo reko.

Kraj ob jezua pa so imenovali Vragov jez ali Pekel.

Igla

Velikanova srajca

Na Raduhi planini je živel velikan, ki je bil takšen hrust, da je izpulil smreko, osmukal njene veje – pa je imel popotno palico. Potikal se je po hostah med Lučami in Solčavo ter lovil medvede, gamse in jelene, si jih pekel na ražnju, žejo pa si gasil v Savinji.

Vsega je imel, le žene ne. Pa jo je le našel; bila je tako velika kot smreka, prava Velebaba, a vendar je svojemu

možu segala le do ramen. Ko mu je prala hlače dopetače, je Savinja tri dni in tri noči umazana tekla skozi Luče. Velikan pa ni imel srajce; ni ga ravno zeblo, saj so ga grele dlake, s katerimi je bil močno poraščen, a neke mrzle zime si jo je vseeno zaželel. Zaprosil je svojo ženo, naj mu jo zašile, ona pa je rekla: »Kako naj ti zašijem srajco, ko pa nimam igle!«

Velikan se je povzpел na vrh Raduhe in od vrha gore odtrgal veliko skalo ter jo oglodal, da je postala okrogla kakor igla. Potem je iz dneva v dan odhajal na lov, da je pobil toliko divjadi, kolikor je potreboval kožo za srajco. Odrte kože in kamnito iglo je dal ženi in rekel: »Takšno srajco mi zašij, da me tudi v najhujši zimi ne bo zeblo!«

Žena je v hosti nabrala srobotovino in z njo začela šivati srajco. A preden je srajco dokončala, se je od vrha Raduhe planine odtrgala skala, zgrmela na jaso, kjer je sedela, in jo ubila.

Ko se je velikan vrnil domov in našel mrtvo ženo, je zatulil, da je odmevalo od planin. Žalosten in besen je pograbil iglo ter jo zalučal v dolino, da se je ob cesti nad Savinjo zapičila v zemljo, kjer je še danes.

Velikan se je skrila v jamo in nihče ga ni več videl.

Še vedno je lovil medvede, merjasce, jelene in gamse, jih pekel na ražnju, le žeje si ni več gasil v Savinji, pač pa v podzemni luknji, kjer se nabira voda Presihajočega jezera. Kadar pa je voda upadla, se je odžejal v zijavki.

V Logarski dolini, blizu Solčave pa je še vedno Pre-sihajoči studenec, kjer voda vsakih nekaj minut upade, nato pa spet naraste. Nedaleč stran pa je visoka, tanka, osamela skala Igla, s katero je velikanova žena šivala srajco za svojega moža.

Slovenske Konjice

Beli žrebec

Še danes pravijo Pohorci in Dravinjci, da je Konjiška gora znotraj votla in da so jo zato v starodavnih časih zvezali z železnimi verigami, da ne bi razpadla. V votlini konjiške gore pa je bilo gorsko jezero, v katerem je prebival jezerski zmaj.

V jezeru se je zmaj tako premetaval, da je voda pljuskala prav do vrha votle gore; skozi razpoke je pridrla

na svetlo in takrat so po severnem in južnem pobočju Konjiške gore drli hudourniki ter zarezali v gorski strmini žlebiče in struge, po katerih se še danes vali kamene. Kadar je jezerski zmaj divjal v svoji votlini, se je vsa gora tresla. Tržani so bili vedno bolj prestrašeni: »Saj bo še goro podrl! In če se bo gorsko jezero razlilo, potem bo vsa Dravinjska dolina od Zreč do Makol pod vodo. Odločili so se, da se bodo pogovorili z zmajem.

Konjiški župnik je z nekaj krajanji odšel k jezeru in poklical zmaja: »Zmaj, pridi k izviru!«

Trenutek nato se je bistra voda močno zapenila, po votli gori je zabobnelo in jezerski zmaj je zatulil: »Sem že pri izviru! Kaj hočeš od mene?«

»Prosimo te, bodi v jezeru pri miru, sicer se bo gora podrla, jezero pa bo poplavelo dolino in rodovitna polja!« je na vse grlo zavpil župnik.

»Dobro, miroval bom, če mi boste vsako leto na Jurjevo pripeljali šest deklet v dar!« je odgovoril zmaj.

»In če ti jih ne pripeljemo?« je zanimalo krajanje.

»Tedaj bo trg porušen, dolina pa poplavljenjena,« je zavpil zmaj.

Ljudje so se zgrozili ob takšni zahtevi, modrovali in modrovali so, na koncu pa zmaju obljubili, kar je zahteval.

Zmaj je odslej res miroval, saj so tržani svojemu zmaju redno vsako leto pripeljali šest deklet; s svojo sapo jih je potegnil v goro in jih požrl.

Nad tem dravinjskim trgom pa je v svojem gradu živel bogat graščak. Ravnodušno je opazoval stisko tržanov vse dotlej, dokler ni prišla na vrsto za žrtvovanje tudi njegova hčerka edinka. Premišljeval je, kako naj reši svojo ljubljenco, pa mu je star pohorski drvar svetoval, naj za pomoč zaprosi velikana Hostnika, ki je živel v pohorskih gozdovih.

Hitro sta se odpravila na pot; šla sta kar počez skozi goščave in hoste, samo da bi čim prej prišla do velikana. Hostnik je bil čokat in plečat, nogi sta mu stali kot debli dveh mladih bukev, velikanski roki pa kot dve stari veji. Trški graščak mu je vse lepo razložil in velikan, ki je bil usmiljenega srca, se je takoj odločil, da pojde z njima nad zmaja.

Prav tisti dan je bilo Jurjevo in zmaj je ob izviru čakal na obljubljenih šest deklic.

»Kje so deklice?« je zarjul zmaj.

»Kaj se dereš, reva uboga! Dovolj nedolžnih deklet si že požrl, nič več jih ne dobiš! Zdaj se bova midva pogovorila!« je zaklical Hostnik.

Jezerski zmaj se je grozno ujezil nad predrznim velikanom: »Kaj, ti grčasto človeče, ti boš meni govoril?!« In pihnil tako močno, da je Hostnik padel kot posekano drevo.

Toda velikan se ni dal. Hitro se je pobral, izruval največje drevo, ga osmukal in že je padalo po zmajevi butici. Potem je odtrgal še velikansko pečino ter jo treščil

prav na zmajev vrat in odletela je zmajeva glava. Zmaj je bil ubit.

Toda zdaj je grozila nova nevarnost; Hostnik je odtrgal ob izviru ogromno skalo in s tem povečal v strmini luknjo, skozi katero je zdaj drlo jezersko vodovje. Reka Dravinja je kar vidno naraščala. Tržani so z grozo gledali povodenj. Hostnik se je v zadregi nerodno smejal, kajti proti temu pa je bil tudi on brez moči. Zdaj se je trški župnik spomnil, da bi molitev lahko pomagala. Pohitel je k cerkvi, a v povodnji mu je spodrsnilo, zaneslo ga je do nekega hleva, tam pa je zagledal belega konja. Kar zavriskal je od veselja; zavihtel se je nanj in z veliko težavo sta bolj priplavala kot prišla do trške cerkve. Župnik je kar na konju prijahal v cerkev in tudi mašo je bral kar na konju. Ko je župnik prebral mašo, je vodovje začelo naglo upadati. Trg je bil rešen.

Hvaležni tržani so z župnikom in graščakom pospremili Hostnika do Oplotnice, od koder se je vrnil na zeleno Pohorje in se lepo poslovili.

Pred vhod k jezerskemu izviru so zvalili dve velikanski skali, ju zvezali z železnimi verigami ter tako zaprli dostop v notranjost gore.

Srečni vaščani so v večni spomin na te burne dogodke izbrali svoj trški grb: na zelenem polju je bel žrebec v spomin na tistega, ki je ponesel trškega župnika v njihovo cerkev. Trg pa krstili za Konjice, goro pa imenovali Konjiška gora.

Solčava

Dobre žalik žene

V mozirskem gradu, ki ga ni več, je v starih časih živel knez, ki je bil zelo nagle jeze; takoj je v jezi ubil tlačana. Niti svoji ženi ni prizanesel. Ko ga je nekoč pokarala zaradi njegove krutosti, jo je ubil.

Obupana hčerka je v temni noči zbežala iz gradu okrutnega očeta. Beg lastnega otroka pa je kneza zelo

prizadel; obžaloval je svoja dejanja in odšel po svetu, da bi našel hčer.

Dolgo je hodil, a končno jo je našel na samotnem bregu ob Savinji.

Medtem ko kneza ni bilo doma, so se tlačani, zaradi njegove hudobije, znesli nad njegovim gradom tako, da so ostale samo še ruševine. Preveč gorja jim je prizadejal.

Tako sta knez in njegova hčerka ostala brez strehe nad glavo in zaščite grajskih zidov. Knez je postavil ob Savinji kočo, hodil je na lov, hči je kuhala in nekako sta se preživljala. Na zemlji ob koči je posejal oves, da sta imela za kruh; lačna nista bila, le soli nista imela, da bi bil kruh bolj slasten.

Gozdne žene – žalik žene so opazovale kneza in njegovo hčer. Videle so, kako se je knez spremenil in se s trdim delom pokoril za storjene krivice. Usmilile so se ga in v dolino zaklicale: »V hosti je studenec s slano vodo! Poišči ga in imel boš dovolj soli!« Knez je slišal sporočilo žalik žen in se odpravil v hosto.

Našel je izvir. Res je bil slan. Tako sta iz vode dobivala sol.

Čeprav tega slanega izvira ni več, pa je ostalo po njem ime kraja – Solčava.

Ohranilo pa se je tudi ime Knez.

Logarska dolina

Požrešni zmaj

Tam, kjer je danes prelepa dolina, je bilo v davnih časih jezero, v katerem je živel zmaj. Bil je velik požeruh in hudobnež, saj so morali domačini vsak dan k jezeru pripeljati deklico, ki jo je potegnil v jezero in požrl.

Ko je ostala le še deklica z gradu pod Raduho, je graščak razglasil, da bo tistemu, ki bo ubil zmaja, dal grad in hčer za ženo.

Pogumni mladeniči so se kar vrstili, a nikomur ni uspelo premagati zmaja; vsi so žalostno končali v zmajevem žrelu. Le mlademu drvarju je uspelo pobegniti; na pol živ je pritekel na grad in rekel: »Zmaju sem odsekal glavo, dajte mi nagrado, ki ste jo obljubili!«

Ko je to rekel, je popolnoma osivel in vedeli so, da se je zlagal. Od jezera pa je prihajalo grozno zmajevo rjojenje.

Naslednji dan se je oglasil mladi pastirček in tudi njemu je graščak ponudil meč.

»Hvala, ne potrebujem ga! Imam boljšo rešitev,« je rekel pastirček in se odpravil k jezeru.

S seboj je pripeljal velikega zaklanega vola, kateremu je v trebuh nasul sedem veder živega apna.

Vrgel je vola v jezero in ker zmaj že tri dni in tri noči ni nič jedel, je požrešno planil po volu in ga požrl. Živo apno v volu mu je povzročilo grozne bolečine. Da bi pogasil ogenj v svojem trebuhu, je pil, pil in še pil, tako dolgo, da je izpil celo jezero. Takrat pa mu je trebuh počil in je poginil.

Pastirček je odšel na grad, kjer se je poročil z graščakovo hčerko, postal pa je tudi lastnik gradu.

Kjer je bilo jezero, je nastala prelepa zelena dolina, obdana z gozdovi, ki so jih negovali gozdarji – logarji. Svojo dolino – Logarsko dolino.

Dobrna

Čudežna roža

Na gradu, imenovali so ga Kačjek, sta živela dober graščak in hudobna graščakinja. Imela sta sina in hčer.

Nekoč je na grad prišla beračica in prosila za miloščino. Graščakinja jo je hotela nagnati, graščak pa se je usmilil stare ženice. V zahvalo mu je beračica povedal o čudežni roži.

Otroka sto to slišala in se takoj odpravila iskat to čudežno rožo. Sin je prišel do nekega studenca, ki je imel srebrnočisto vodo; napil se je te vode in postal zelo močan. Moč ga je zapeljala in postal je razbojnik.

Hčerka pa je srečala čarovnico, ki jo je tako začarala, da je popolnoma pozabila na svoj dom in svojce.

Ker se otroka nista vrnila, je oče od žalosti umrl, mati pa je postala še bolj trdosrčna.

Končno se je sin-razbojnik le vrnil in zdaj sta z materjo skupaj preganjala uboge reveže. Odnala pa sta tudi tisto staro ženico, ki je nekoč očetu povedala o čudodelni roži. Ko je ženica zapustila grad, je strašno zaropotalo in grad se je sesul. Pod seboj je pokopal tudi graščakinjo in njenega sina.

Od takrat čuvata grajske dragocenosti, ki jih bo dobil tisti, ki se bo umil v čudodelnem izviru, iz katerega je pil tudi sin in si pridobil tolikšno moč.

Grad je bil porušen, zdravilni vrelec pa je ostal do danes.

Brestanica

Sovražna brata

Miklavž pl. Reichenburg je po svoji soprogi pridobil kozjansko posest. Imel je dva sinova, ki pa sta se tako zelo sovražila, da je mlajši odšel z gradu in si pod njim zgradil nov grad.

Sovrašтво tudi tedaj ni prenehalo. Celjski pater Vito ju je hotel pobotati, zato je rajhenburške viteze nagovoril, da so pripravili bogato gostijo, kamor so povabili vse

okoliške plemiče, ki bi bili priča njuni spravi. Gostija je bila na višku, ko je eden izmed bratov ponudil kozarec vina v znak prijateljstva in bratu rekel, da naj jo izprazni, sam pa bo izpil vino iz njegovega kozarca. Brat je to res storil, a že v naslednjem trenutku ugotovil, da je vino zastrupljeno.

Odhitel je v svoj grad po orožje. Stopil je na vzhodni del stolpa svojega Rajhenburškega gradu in pogledal navzdol proti gradu Thurn, kjer je že stal njegov brat. V istem trenutku ga je uzrl tudi spodnji, zgrabila sta za puški in ustrelila. Ustrelila sta istočasno in kljub veliki razdalji merila tako natančno, da sta smrtno ranila drug drugega. Oba sta zadela in oba obležala.

Pokopali so ju v istem grobu, a sovraštvo še po smrti ni prenehalo. Glavi umorjenih bratov so shranili v posebni odprtini grajske kapele Gornjega gradu. Obrnili so ju s čelom drugo proti drugi, a že drugi dan so našli glavo obrnjeni drugo od druge. To se je stalno ponavljalo.

Njuno sovraštvo je živelo še po smrti.

Radenci

Čarovnice kuhaju štruklje

Leta 1834 je študent medicine Karel Henn ponoči potoval na vozu po glavni cesti proti Ljutomeru. Nenadoma je na nekem mostu pod cesto zaslišal čudne zvoke, šumenje, ki nikakor ni hotelo prenehati.

Voznik, domačin, mu je rekel: »Slišite, kako nocoj ropče in piska? To bodo imele jutri čarovnice svoj ples!«

Karel je v strahu vprašal, od kod čudni skrivnostni šum, pa mu je voznik povedal, da je na tem mestu pod cesto studenec, pod katerim je velik kotel.

»V tem kotlu čarovnice kuhajo cmoke, s katerimi potem pustošijo njive ubogih domačinov. Kadar v studencu močno žvižga in ropoče, takrat bo naslednji dan gotovo toča,« se je razgovoril voznik.

Res, naslednji dan je toča potolkla vinograde po vseh bližnjih goricah.

Ko se je študent vračal v mesto, se je spet ustavil pri istem studencu in videl, da je sredi zamočvirjenega travnika jezerce in da ponekod voda dobessedno bruha in kipi.

Karl Henn je doštudiral in postal zdravnik, a dogodek izpred let mu ni dal miru. Vrnil se je v te kraje, kupil zemljišče in z vrtanjem našel slatinsko žilo.

Iz skrivnostnega čarovniškega kotla v močvirju ob Muri je nastalo črpališče odlične mineralne vode in naše največje zdravilišče.

Lendava

Hadrikovo truplo

Bilo je davno, v tistih nemirnih časih, ko so Turki in Tatarji vpadali prek naših meja ter naskakovali utrjena mesta in gradove. Preprosta kmečka naselja in vasi so razdejali kar tako mimogrede in ubili ali odvedli v sužnost vsakogar, ki se ni skrnil v utrjene tabore ali težko dostopna mesta.

Lendava je bilo mesto z močnim obzidjem, ki ga je varovalo naravno močvirje z živim blatom. Nad mestom je gospodovala mejna trdnjava.

Lendavski gospod je bil neustrašen in zvit, ki je imel ob sebi največje junake tistega časa. A najbolj junaški izmed njegovih mož je bil obubožani češki plemič Mihael Hadik, ki ga je grof postavil za poveljnika grajske straže. Takrat je bila turška nevarnost najhujša.

Kljub nenehni vojni nevarnosti se je med Hadikom in lepo grofovo sestro Katarino, imenovali so jo Piroška, vnela silna ljubezen. To pa bratu ni bilo všeč in sklenil je, da bo to razmerje uničil.

Priložnost se mu je ponudila, ko je oktobra 1603 prišla novica, da se kraju približuje več kot 6000 Turkov s topovi. Hadika so s 200 najpogumnejšimi možmi poslali Turkom nasproti, da bi jih zadržal, dokler ne pride pomoč. Grof je sicer Hadiku obljubil, da bo pustil mestna vrata Lendave odprta, da se bo lahko umaknil, če bo nevarnost prehuda, a mladi poveljnik je vedel, da mu grof, zaradi ljubezni do njegove sestre, ni posebno naklonjen. Katarina mu je obljubila, da bo podkupila stražo pri drugih mestnih vratih, sama pa bo z grajskega stolpa opazovala dogodke; ko bo Hadik prispel do okopov, ji bo pomahal z ruto v dokaz, da je še živ.

A dogodki so potekali drugače; v strahoviti bitki, ki se je vnela zunaj lendavskega obzidja, so Turki pobili skoraj vse Hadikove vojake. Le peščica se jih je

umaknila. Hadik je bil ranjen, močno pa je bil poškodovan tudi njegov konj. Ko je prišel s peščico preživelih do mestnih vrat, so bila zaprta. Smrtno ranjen se je umaknil do drugih vrat, a ker je grof zamenjal stražo, mu niso hoteli odpreti.

Mladi junak je poskusil še zadnjo rešitev; s poslednjimi močmi in ranjenim konjem se je pognal v strmino Goric, kjer stoji danes kapelica sv. Trojice, od koder je vodil podzemni rov v lendavski grad, a izgubil je preveč krvi, pa tudi konj ni zmozel silovite strmine. Komaj streljaj od vhoda v podzemni rov, se je zvesta žival zgrudila. Oba sta izdihnila.

Grofu je uspelo speljati turško vojsko v močvaro in s tem dobil bitko. Na tisoče Turkov in njihovih konj je pogoltnilo blato neizmernih lendavskih močvar.

Katarina je zaman čakala v najvišji lini grajskega stolpa na Hadikovo dogovorjeno znamenje. Smrt ljubljenega mladeniča jo je tako prizadela, da se je vrgla z visokega stolpa v globino.

Grof je dal Hadikovo truplo pokopati z vsemi vojaškimi častmi. Turkov po tisti bitki ni bilo več v Lendavo.

Pri kopanju temeljev za cerkvico sv. Trojice, pa so v zemlji našli leseno krsto s popolnoma ohranjenim Hadikovim truplom. In med preprostimi ljudmi se je pojavile govorice, da junak Hadik ne more razpasti, ker celo na onem svetu ne najde miru.

Črni kal

Zaklad roparskih vitezov

Grad na pečini je bil silno star. Gospodje z gradu so bili s podložniki dokaj mili, saj so od njih zahtevali le obveznosti, zapisane v urbarjih. Trdnjava je bila dobro zavarovana, varovale so jo navpične, kot zrcalo gladke stene. Grad je bil dostopen le čez dvizni most nad štiri metre širokem in vsaj trideset metrov globokim prepadom.

Črnokalski vitezi so bili tudi roparji. Prav zato so skrbno nadzorovali vso bližnjo in daljno okolico, da ne bi prezrli bogatih trgovcev.

Nekoč je neki kmet tovoril na hrbtu veliko balo sena, da bi ga prodal v Trst. Tedaj so namreč tukajšnji kmetje pogosto zahajali v Trst, da bi tam kaj prodali.

Nenadoma se je ob kmetu ustavila lepa kočija in nekaj bogato oblečenih ljudi je stopilo k njemu ter mu ukazali: »Pojdi domov, prinesi kramp in lopato, pa hitro se vrni!«

Kmet je ubogal in se hitro vrnil z orodjem. Peljali so ga k neki votlini, pod steno blizu kamnoloma, kjer vre na dan bistri studenec. Kmet je kopal in kopal, da mu je pot kar lil z obraza. Nenadoma pa je zadel ob nekaj trdega; pod lopato je bil zaboj, bolj sod. Odprl ga je; notri je bilo polno zlatega denarja in nakita. Tujci so bili darežljivi; tako bogato so ga nagradili, da mu ni bilo več treba nositi sena v Trst in živel je v izobilju do konca svojih dni.

K tej pečini so potem zahajali mnogi ljudje in iskali, če je ostalo še kaj od zaklada, ki so ga skrili črnokalski vitezi.

Prihajali pa so tudi zaradi čiste vode, ki jo je dajal tamkajšnji izvir, saj je v korita v vasi, mnogokrat pritekla skoraj črna voda; zato so tudi svoj kraj imenovali Črni kal.

Mojstrana

Mlinarjev usodni lov

V Mojstrani sta pred mnogimi leti živela dva lovca: Mlinar in njegov sosed Boštjan. Dogovorila sta se, da bosta odšla na lov na gamsa na veliki cerkveni praznik. Boštjanu ni bilo ravno prav, da gresta na lov na tak praznik, pa še brez maše, a sosed ga je pregovoril.

Ko je petelin prvikrat zakikirikal, je potrkalo na Mlinarjevo okno. Hitro se je oblekel in stopil pred hišo.

»Glej no, Boštjan! Danes si pa zgođen!« je rekel Mlinar. Odgovora ni dobil.

Podala sta se na pot; Boštjan spredaj, Mlinar zadaj. Čez nekaj časa se je Mlinar odkril in začel moliti jutranjo molitev.

»Kaj stokaš?« se je oglasil sprednji lovec.

»Nič ne stokam, le jutranjo molitev molim,« je odgovoril Mlinar.

Nadaljevala sta pot, a prvi lovec je kar naprej dražil Mlinarja, da naj neha stokati. Ko se je zaslišalo jutranje zvonjenje, je bila Mlinarjeva molitev še bolj glasna. Sedaj se je prvi jezno obrnil in zavpil, da je Mlinarja kar zmrazilo; zdaj je šele spoznal, da pred njim ni Boštjan, ampak sam hudič. Mlinar je otrpnil od groze.

Zdaniło se je in Mlinar je obstal pred globokim breznom, da ni videl dna. Nad njim pa gladka, strma skala. Ne na levi ne na desni ni bilo stezice. Obupan Mlinar se ni mogel premakniti; tri dni in tri noči je tako stal nad breznom ob skali, zjutraj četrtega dne pa ga je iz doline zagledal njegov prijatelj Boštjan.

Klical je in klical, a njegov glas ni prišel do nesrečnega Mlinarja. Sosed je odhitel po sovaščane, da bi pomagali nesrečnemu prijatelju. Več mož se je z vrvmi odpravilo v steno, a zaman; samo orlu bi uspelo, da bi se dvignil tako visoko!

Vaščani so nemo strmeli v steno, ko je Mlinar brez moči omahnil v brezno.

Od tega strašnega dogodka so ljudje steno imenovali
Mlinarica.

Blejski otok

Potopljeni zvonček

Na blejskem gradu je živela mlada vdova po grajskem zakupniku, gospa Poliksena. Zelo je žalovala za svojim možem, ki so ga ubili razbojniki.

Zbrala je vse svoje zlato, srebro in druge dragocene kovine za zvonček za kapelico na otoku. Zvonček je ulil Frančišek iz Padove leta 1534.

Ko so zvonček peljali na otok, je hud vihar prevrnil ladjico, brodarji in zvonček pa so se potopili.

Zvonček se še zdaj včasih ob mirnih jasnih nočeh oglašča iz jezerskih globin.

Mlada vdova je bila po tem še bolj žalostna. Odšla je v Rim, kjer je vstopila v samostan. Po njeni smrti je poslal papež drug zvonček za jezersko cerkev.

Kdor pozvoni z njim, se mu izpolni želja, ki jo ima med pozvanjanjem.

Gornji Grad

Uboga bajtarica

Blizu Gornjega Grada je nekoč v revni bajti na samem živela uboga bajtarica z otrokom.

Nekega kresnega večera je vzela v naročje svojega otroka ter šla iskat srečo. V grmu je odlomila vrbovo vejico in udarila po skali, ki je zapirala vhod v jamo, saj je bila prepričana, da je v njej skrit zaklad. In glej: jama se je odprla. Uboga ženska je skoraj oslepela od bleščave

zlata in srebra. Stopila je v jamo, odložila otroka na skalo ter začela v predpasnik grabiti zlato in srebro, ki ga je bilo več kot kamenja na cesti. Ko je imela že poln predpasnik, je zaslišala glas: »Zdaj pa brž od tod, ker se bo jama zdaj, zdaj zaprla, zaprla za sto let!«

Srečna ženka je pohitela iz jame – in že se je velika skala premaknila ter zaprla vhod v jamo. Šele zunaj se je spomnila, da je otroka pozabila v jami. Zajokala je in jokala toliko časa, da se je ni usmilila vila z Menine planine.

»Čez eno leto ob tem času pridi spet na to mesto! Jama se odpre samo vsakih sto let, a tebi se bo odprla že čez eno leto, če boš skalo zalivala s svojimi solzami! V jami boš našla svojega otroka, a samo tedaj, če boš vrnila vse zlato in srebro, ki si ga danes nagrahila v predpasnik,« je rekla vila in izginila.

Čez eno leto na kresni večer je nesrečna mati spet odšla k pečini. Zajokala je tako presunljivo, da bi se je še kamen usmilil. Skala se je odmaknila in mati je planila v jamo, stresla iz predpasnika zlato in srebro in pograbila spečega otroka. Radostno je pohitela domov, v svojo bajto, saj je na rokah nosila najdražji zaklad.

Kamniško sedlo

Lovec Jerman

Turška vojska pod vodstvom Abdale je plenila po Štajerskem in se nato zapodila še proti Koroški. Korošci so še pravočasno poskrili svoje imetje in se zatekli v Celovec, ki ga je branilo 12000 branilcev pod vodstvom pogumnega vodje Golobeka.

Abdala je uvidel, da Globek tako dobro in spretno vodi svojo vojsko, da ga zlepa ne bo premagal, zato si je

izmislil zvijačo. Zvedel je, da ima Globek častihlepnega sina Enrika, ki je bil ravno takrat zelo užaljen, ker je cesar vodstvo vojske zaupal njegovemu očetu in ne njemu.

Abdala je poslal k Enriku svojega sla in mu v sultanovem imenu obljubil, da bo postal turški paša, če bo pomagal pripeljati turško vojsko v Celovec.

Enrik se sprva prestrašil, a misel na sijaj sultanovega dvora ga je premamila. Podkupil je oglednike svojega očeta, da so mu prenesli napačno sporočilo, češ, da so Turki zapustili Koroško in Štajersko in se obrnili proti Kranjski ter da oblegajo Kamnik. Ko je Golobek to obvestilo dobil, je usmeril svojo vojsko po dolini Save in hitel Kamniku v pomoč.

Med potjo se je Enrik nenadoma izgubil. Oče ga je iskal tri dni in bi z iskanjem še nadaljeval, če se mu vojska ne bi uprla. Ko so prišli do Velesovega, so spoznali, da v teh krajih ni ne duha ne sluha o Turkih. Gobobek je sprevidel prevaro in se zavedel, v kakšni nevarnosti je Koroška, še posebno pa premalo zavarovani Celovec.

Od hudega se je mrtev zgrudil.

V tem usodnem trenutku je pred vojake stopil neki lovec, Jerman po imenu in rekel: »Če mi obljubite, da me boste poslušali, vam pokažem pot, po kateri bomo najhitreje prišli do Koroške!«

Vojaki so mu obljubili in Jerman jih je peljal skozi gozd in med skale do velikega prepada. Prišli so do vrha, od koder so zagledali koroško zemljo. Pod nočjo

so dosegli prvo vas; bila je prazna, le nekaj pastirjev so srečali. Pastirji so povedali, da je Abdal že pri Celovcu in da že naskakuje mesto. Napadalci so že na nekaj krajih predrli obzidje.

Čeprav so bilo izčrpani, so pohiteli naprej. Boj je bil dolg in strašen, a Abdala je kmalu omagal in moral je zbežati. Branitelji so prihajali z gora, pobili ali polovili bežeče Turke, med njimi tudi Enrika. Da bi ušel maščevanju svojih rojakov, si je sodil sam.

Tudi kristjani, Golobekovi vojaki so izgubili marsikaterega junaka, med njimi tudi Jermana, ki se je boril v prvih vrstah.

Gorski prelaz, čez katerega je vodil koroške branitelje, se po njem imenuje – Jermanova vrata.

Borovnica

Coklarji

V starih časih so imeli tedanji menihi iz samostana Bistra v lasti bogate gozdove. Njihovi tlačani in tudi najeti svobodni kmetje pa so za samostan pridno podirali drevje in ga potem spravljali v dolino na samostanske žage. Za to so skrbeli predvsem furmani, ki so s težkimi vozovi in največ z volovsko pa tudi konjsko vprego spravljali nasekan les s hribov v dolino.

To ni bilo lahko, saj so strmine tako velike, da še peš težko prideš gor, s težkimi vozovi gor in še posebno navzdol pa je zelo težko. Marsikdaj se je tudi zgodilo, da je furmanu voz v strmini zdrsnil in s tovorom vred je zdrčal v dolino, kjer se je seveda raztreščil.

Zato so furmani – vsaj tako pravi legenda – pod vozove podstavljali lesene cokle in tako zavirali vozove, da niso zdrsnili v dolino.

Zato pa se je Borovničanov prijelo ime »coklarji«.

Podzemna jama – Lintvern

Zmajevi mladiči

Že v davnih časih so ob jami pasli pastirji svojo živino. Kadar je sonce močno pripekalo, so s palicami drezali v luknjo, tulili in vpili, da se je voda razjezila in pritekla čisto bela. Z njo so napajali živino, saj je bila voda zdrava.

Ko jih je nekoč, bilo je leta 1684, obiskal Valvasor, jih je vprašal, zakaj ne odmašijo luknje, če vedo, da je voda zdrava.

»Zato, ker je notri lintvern – zmaj, ki ne more na dan, ker je luknja premajhna! Če pa drezamo v vodo, pa se tako razjezi, da bruhne bele pene,« so odgovarjali pastirji.

»Zakaj pa priteče le včasih?« je zanimalo Valvasorja.

»Tam, kjer leži zmaj, je studenec; ko se voda nabere in postane tako velika, da je ima zmaj preveč, jo izbruha in to s takšno silo, da gorje tistemu, ki je takrat blizu,« so modrovali domačini.

»Iz podzemlja se takrat slišijo nenavadni glasovi; nekakšno renčanje, cviljenje, lajanje in sem ter tja močan kašelj,« so nadaljevali s svojo razlago.

Poštar iz vasi pa je še povedal, da je bil večkrat pri jami, ko so lomili skale za zidavo cerkve in, da je na svoje oči videl, kako je voda okoli devete ure zjutraj nenadoma s tako silo planila na dan, da so se morali kamnolomci umakniti. Takrat je ujel majhnega zmajčka – mladička in ga odnesel domov.

Tako je ljudi prepričal, da so majhne živalce (človeška ribica ali proteus) zmajevi mladiči.

Zadlaščica – Dantejeva jama

Divja žena – Jaga baba

V davnih časih je v Zadleški (Dantejevi) jami bivala hudobna Jaga baba ali divja žena, ki je kradla otroke in povzročala okoličanom veliko strahu. Imela je dolge zelene lase, oblečena je bila v dolgo haljo. Vedno je sedela pred vhodom v jamo in opazovala okolico na drugi strani Tolminke.

Kadar je opazila človeka, ko je prišel okrog Brda in zavil proti stezi, ki je peljala na dno Tolminskih korit, je hitro vstala. Ko je prišla do brvi, speljane od brega do brega Tolminke, je počakala na človeka. Če je bil človek tujec, ki je prvič prišel v ta kraj, mu je Jaga baba ukazala, da jo prenese na drugo stran. Tako si je pridobil pravico, da si je ogledal tolminska korita. Potem se je vrnila k jami in pazila, da prišlek ne bi morda stopil vanjo.

Imela pa je slabo lastnost, da je ponoči lovila otroke, če so hodili tam okoli; z orehi jih je zvabila v jamo. Tako je nekoč nekega fantiča Janeza ujela noč na poti, ko je šel domov. Bilo mu je komaj devet let, a bil je prebrisan fant. Srečala ga je Jaga baba in ga začela vabiti v jamo, da mu nekaj pokaže. Janez se je najprej branil, češ da ima še daleč do doma, pa mu ni nič pomagalo, saj ga je Jaga baba z orehi le zvabila v jamo.

Med šaro in ropotijo je zagledal velik zaboj, ki ga je Jaga baba odprla in mu prijazno rekla, naj si iz njih vzame orehov, kolikor hoče. Janez ji ni zaupal in je rekel: »Tetka, bom jaz držal pokrov zaboja, vi mi pa iz njega dajte orehov. Jaz sem tako majhen, da ne dosežem«.

Jaga baba je res segla v zaboj, tedaj pa je Janez spustil težak pokrov, ki je padel babi na vrat in ji odsekal glavo. Janez je zbežal domov.

Od takrat se ni bilo treba več izogibati jami, in otrok niso več strašili, da jih bo Jaga baba odnesla.

Trenta

Zlatorog

V davnih časih je v skalah Prisanka živela velikanka – ajdovska deklica, ki je bila tudi sojenica. Novorojencu neke planšarice v Trenti je prerokovala, da bo postal lovec, ki si bo drznil streljati samega Zlatoroga.

Ko so za to zvedele druge velikanke, so ajdovsko deklico preklele, da je okamnela. Še danes z velikimi kamnitimi žalostnimi očmi strmi s stene nad Vršičem.

Prerokba ajdovske deklice se je uresničila. Fant iz trentarske doline je zrasel v pogumnega lovca. Hodil je po triglavskih gorah, kjer so v tistih časih bivale bele gorske žene in se pasle njihove bele koze, ki jih je vodil Zlatorog, beli kozel z zlatimi rogovi. Ti rogovi so bili ključ do zaklada v gori Bogatin. Bele žene so Zlatoroga naredile nesmrtnega.

Nekega dne je trentarski lovec nameril puško na skrivnostnega kozla, a izza skale se je oglasil svareči glas bele žene: »Gorje, če boš ustrelil!«

Osupli lovec je tedaj izvedel, da bi iz krvi ranjene živali vzknila čarobna rastlina – triglavska roža, ki bi Zlatorogu vrnila moč; pahnil bi lovca v prepad, opustošil zelene travnike in pod nebo bi štrlele le še skale.

Mladi lovec je zahajal k dekletu v krčmi ob Soči. Nosil ji je rože in deklica ga je vedno zvesto čakala. Nekoč pa se je v gostilni ustavil beneški zlatar in s svojim bogastvom in lepim govorjenjem premamil deklico. Ko se je vrnil mladi lovec, je zavrnila njegovo cvetje: »Nič več me ne zanima šopek sleča, le zlato in biseri so moja sreča!«

Fant je žalosten odšel in se v obupu odločil, da najde pot v Bogatin, kjer je votlina, polna zlatnikov.

V skalah Bogatina je mladi Trentar preživel viharo noč ob hudih sanjah in zlih slutnjah. V zgodnjem jutru se mu je približal tujec, Zeleni lovec s srepim pogledom

in mu ponudil kupčijo: »Ves zaklad bo tvoj, če mi po smrti daš svojo dušo!«

Nesrečni lovec je ponudbo sprejel in Zeleni lovec mu je izdal skrivnost Zlatorogovega roga. Boleča misel na ljubljeno dekle je prevpila spomin na svarilo bele žene.

Naslednje jutro je Trentar s tujčevo pomočjo hitro izsledil Zlatoroga in ga ustrelil. Zlatorog je padel, oblit s krvjo. O, gorje! Prerokba bele žene se je uresničila: iz krvi je vzklila roža. Zlatorog jo je pojedel in že naslednji hip zdrav, močan in čil skočil na noge. Zapodil se je v mladega lovca in ga porinil v prepad.

»Ha, ha, ha!« se je na robu prepada slišal smeh Zelenega lovca.

»Zdaj si našel vhod do Bogatina!«

Beneški zlatar je odšel iz krčme ob Soči in se ni nikdar več vrnil. Dekle, ki je verjelo njegovim lažem, se je dan za dnem vračalo k Soči in objokovalo svojo zaslepljenost. Ko je nekega dne po Soči priplavalo truplo mladega Trentarja, je skočila k njemu in voda ju je odnesla.

Pastirji so v triglavskih gora naslednjo pomlad zaman iskali sočne pašnike in cvetoče livade; divji kozel se je maščeval.

Potem je Zlatorog zapustil svoje kraljestvo in s seboj neznano kam odpeljal tudi bele koze in bele gorske žene.

Med sivimi skalami so še ostanki vilinsko lepih trat, na katerih so se pasle bele koze in rajale bele žene. Nad njimi pa kipi v nebo kraljevska gora s tremi vrhovi.

Tako kot Zlatorog je nesmrtna tudi Narava, saj si zna celiti rane, ki jih ji zada človek. Če človek v naravo pri-
naša zlo, ne ostane nekaznovan!